

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

ALBANIEN – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 15 maj 2021

I. SAMMANFATTNING

Albanien är en parlamentarisk demokrati med regelbundna val. Det rättsliga ramverket till skydd för de mänskliga rättigheterna är generellt i linje med EU- och internationell standard, men det finns brister i genomförandet. Svaga offentliga institutioner, ett politiserat och illa fungerande rättssystem, utbredd korruption och organiserad brottslighet utgör allvarliga problem.

Landet är sedan 2014 kandidatland till Europeiska unionen. Viktiga framsteg har gjorts genom en pågående omfattande grundlagsreform som syftar till att säkra rättsväsendets oberoende och minska det politiska inflytandet. Den politiska dialogen mellan regeringen och oppositionen är djupt polariserad, vilket försvårar reformarbetet i landet.

Yttrande- och pressfrihet garanteras i grundlagen. Den nära sammankopplingen mellan medier och politiska och ekonomiska intressen skapar dock dåliga förutsättningar för oberoende, granskande journalistik. Ett fåtal mindre medieaktörer agerar mer självständigt.

Det civila samhället kan verka fritt och är relativt aktivt, även om det fortfarande karaktäriseras av bristande kapacitet och otillräckliga resurser. Under 2021 antogs en lag som bedöms inskränka civilsamhällets utrymme.

Nästan 40 procent av befolkningen beräknas leva i fattigdom. De sociala skyddsnetten är relativt svaga, och tillgången till grundläggande samhällstjänster som vård och utbildning har brister.

Jämställdheten ökar gradvis. Kvinnors politiska deltagande har ökat under senare år och sysselsättningsgraden för kvinnor är den högsta på västra Balkan, om än betydligt lägre än mäns. Diskriminering av kvinnor förekommer, både inom arbetslivet och exempelvis vid fördelning av arv och ägande av fast egendom. Våld mot kvinnor och flickor är ett utbrett problem.

Enligt människorättsorganisationer är romer och egyptier, liksom personer med funktionsnedsättning, utsatta för systematisk diskriminering och har sämre tillgång till utbildning, arbete, hälsovård och bostäder än befolkningen i övrigt. En nationell handlingsplan för integrering av romer och egyptier håller på att genomföras, och har bidragit till vissa framsteg vad gäller utbildning, tillgång till hälsovård och arbetsmarknad.

Förhållandena i häkten och fängelser är generellt dåliga, och polisövervåld uppges förekomma.

Albanien är ett ursprungs-, transit- och destinationsland för människohandel. Den albanska regeringen tar problemet på allt större allvar, men mycket arbete återstår för att komma tillrätta med problematiken.

Det finns en utbredd negativ syn på hbtqi-personer i samhället och diskriminering är vanligt.

Lagen garanterar fackliga rättigheter, men det finns brister i genomförandet.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Rättsväsendet är enligt grundlagen oberoende från den politiska makten, men präglas i praktiken av politisering och utbredd korruption. Allmänhetens förtroende för rättsväsendet är lågt.

Sedan några år tillbaka pågår emellertid en omfattande grundlagsreform, som syftar till att säkra rättsväsendets oberoende och minska det politiska inflytandet. Flera nya institutioner har etablerats, såsom de högsta domar- och åklagarråden som utnämner domare och åklagare.

Samtidigt har en djupgående granskning av landets samtliga domare och åklagare genomförts, vilken har resulterat i att ett stort antal personer inom rättsväsendet, inklusive en stor andel av domarna i högsta domstolen och konstitutionsdomstolen, fått lämna sina tjänster. Arbetet med att bemanna dessa vakanser pågår. Under 2021 kunde högsta domstolen och konstitutionsdomstolen återuppta sin verksamhet efter en tids uppehåll, sedan tillräckligt många nya domare kunnat utnämnas. Viktiga framsteg har gjorts i rättsreformen, men utmaningar kvarstår vad gäller det fortsatta genomförandet.

Albanien rankas på 78:e plats av 128 länder i World Justice Project's Rule of Law Index 2020.

Det rättsliga och institutionella ramverket för en fungerande offentlig förvaltning finns på plats. Utmaningarna inkluderar svag kapacitet, politisering och korruption. Korruption är ett utbrett problem, såväl inom offentlig sektor som i näringslivet, men det är sällsynt att högt uppsatta politiker eller statstjänstepersoner åtalas och döms för korruptionsbrott eller tjänstefel. I *Transparency International's* index över upplevd korruption 2020 rankas Albanien på plats 104 av 180 granskade stater, en siffra som försämrats under senare år.

Tusentals ärenden gällande statens beslagtagande av kyrklig och privat egendom under kommunistregimen, jämte marktvister som uppstått efter kommunismens fall, är fortfarande olösta. År 2015 antogs en lag om kompensation till före detta landägare, som dock ännu inte tillämpas.

Normer för så kallad blodshämnd – en medeltida sedvana som innebär att släktingar till en mördad person utövar vedergällning gentemot gärningspersonen eller någon av hans släkt – förekommer men präglar endast en mycket liten del av det albanska samhället. Blodshämnd är ett brott enligt strafflagen.

Rättssäkerhet

Grundläggande rättsprinciper garanteras i lag, men tillämpningen har vissa brister. Exempelvis förekommer det att allmänheten hindras från att närvara vid rättegångar som enligt lag ska vara offentliga, med hänvisning till bristfälliga lokaler eller säkerhetsskäl. Kostnadsfri rättshjälp, som enligt lag ska erbjudas av staten, tillhandahålls istället i praktiken ofta av civilsamhällesorganisationer, eller inte alls. Eftersom det saknas enhetlig praxis för hur straff ska utdömas i brottsmål, utfaller domar olika beroende på domstol och domare.

Trots att albanska kvinnor enligt lag har samma rättsliga status som män, inklusive inom familjerätten och äganderätten, förekommer enligt civilsamhällesorganisationer systematisk diskriminering av kvinnor i rättsväsendet, särskilt i mål som rör fördelning av egendom eller arv. Romer och personer som tillhör andra minoriteter har sämre tillgång till rättssystemet än andra.

Det albanska rättsväsendet anses vara relativt ineffektivt.

Handläggningstiderna är långa och ärendebalanserna stora, särskilt i högre instanser. Rätten till prövning inom rimlig tid är fortfarande bristfälligt uppfyllt.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

I praktiken bidrar korruption och bristerna i rättsväsendet till att många brott inte beivras och domar inte verkställs.

Organiserad brottslighet utgör ett allvarligt problem i Albanien. En särskild åklagarmyndighet och en särskild domstol mot organiserad brottslighet och korruption, SPAK, började arbeta i december 2019. Trots detta är antalet åtal och fällande domar fortfarande lågt. Under första kvartalet 2020 väckte albanska myndigheter åtal i elva fall relaterade till kriminella nätverk och organiserad brottslighet och sex personer dömdes i första instans. Polisen har generellt bristfälliga resurser och låga löner, och politiskt inflytande över polisen uppges förekomma.

Under 2018 ratificerade Albanien ett samarbetsavtal med den internationella kommissionen för saknade personer i syfte att lokalisera och identifiera kvarlevorna av de cirka 6 000 albaner som försvann under kommunistregimen och som tros ha begravts i massgravar. Under 2019 kunde dock enbart kvarlevorna av två personer identifieras, bland annat på grund av otillräckligt samarbete mellan lokala åklagarkammare.

Omkring 60 procent av albanska penningflöden härrörs till den informella delen av ekonomin. För att komma till rätta med detta vill regeringen införa en straffrättslig- och förvaltningsrättslig amnesti för att deklarerat tillgångar. Lagförslaget innebär att en albansk medborgare har rätt att sätta in en obegränsad summa pengar på banken, mot en avgift på mellan 5-10 procent av summan, utan risk för påföljder. Albanien grålistades 2020 av Financial Action Task Force (FATF), då landet inte ansågs ha vidtagit tillräckliga åtgärder för att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism. Albanien arbetar med att genomföra den handlingsplan som tagits fram för att tillse att landet lever upp till internationell standard på området.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Albanien är en parlamentarisk republik, med ett proportionellt valsysteem i tolv distrikt. Val till parlamentet hålls vart fjärde år. Regeringen är högsta verkställande organ. Presidenten har en huvudsakligen ceremoniell roll, men har även möjlighet att påverka politiken, till exempel genom att

återsända lagförslag till parlamentet. Presidenten väljs vart femte år genom omröstning i parlamentet.

Det senaste parlamentsvalet genomfördes i april 2021. Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) övervakade valet och bedömde det som fritt. Samtidigt påpekade OSSE att Albanien måste intensifiera arbetet med att identifiera, utreda och lagföra röstköp. Likaså noterades att vallagen behöver revideras ytterligare för att reda ut ett antal oklarheter och motsägelser. Vidare noterades bristfällig transparens kring kampanjer och finansiering, och hur offentliga medel använts i sammanhanget.

Det polariserade politiska klimatet i landet försvårar det parlamentariska arbetet. Oppositionen bojkottar parlamentet sedan 2019. I lokalvalen samma år ställde en majoritet av oppositionskandidaterna inte upp och regeringspartiet saknade motstånd i 31 av 61 kommuner.

Landets kommuner har under de senaste åren fått utökade ansvarsområden genom en pågående decentralisering. Kapaciteten hos regionala och lokala församlingar och förvaltningar är dock ännu begränsad. Lokalval genomförs vart fjärde år.

Allmän rösträtt råder för medborgare över 18 år. Undantag görs dock för personer som avtjänar ett pågående fängelsestraff, och sedan 2015 även personer som dömts för allvarliga brott. Albanien har kritiserats av OSSE för att inte låta medborgare över 100 år rösta. Alla medborgare med rösträtt har även rätt att kandidera till parlament och kommunfullmäktige.

Kvinnors möjlighet till politiskt inflytande har förbättrats under de senaste åren. Vallagstiftningen stipulerar att minst 30 procent av kandidaterna på partiernas vallistor i nationella val, respektive 50 procent i lokala val, måste utgöras av det underrepresenterade könet. Efter parlamentsvalet 2017 var 28 procent av parlamentarikerna kvinnor. I nuvarande regering är nio av 17 ministrar kvinnor. På lokal nivå är representationen lägre och enbart 14 procent av borgmästarna är kvinnor.

Det civila samhällets utrymme

Civilsamhället är fritt och relativt aktivt, framförallt i huvudstaden Tirana. Enligt domstolen i Tirana fanns 11 962 civilsamhällesorganisationer registrerade 2020. Civilsamhället karaktäriseras dock i allmänhet av bristande kapacitet. Många organisationer är beroende av utländsk finansiering. Civilsamhällesorganisationer har inte fått ta del av regeringens stödpaket under pandemin.

Under 2021 antogs en lag som bedöms inskränka civilsamhällets utrymme, genom komplicerade administrativa krav och höga bötesbelopp vid överträdelser. Civilsamhällesförträdare påpekar ofta att de inte bjuds in till konsultationer när ny lagstiftning förbereds, trots att albansk lagstiftning så kräver. Det civila samhället spelar en viktig roll när det gäller att leverera vissa samhällstjänster, men organisationerna upplever att deras rekommendationer till regering och myndigheter sällan får genomslag.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Tortyr är förbjudet enligt lag. Systematisk tortyr förekommer inte, men det förekommer fall av övervåld från polis och kriminalvårdare gentemot personer misstänkta för brott samt frihetsberövande personer. Regeringen har inrättat en särskild enhet för förbyggande av tortyr under ombudspersonen. I FN:s Universal Period Review-granskning av Albanien uttryckte flera stater oro över rapporter om tortyr och misshandel i fängelser och rekommenderade Albanien att skyndsamt utreda dessa anklagelser. Europarådets kommitté mot tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT) uppger i en rapport från 2019 att Albanien gjort framsteg när det gäller att förhindra våld mot fångar och intagna. Trots detta uppger kommittén att de vid sitt senaste besök tagit emot ett betydande antal vittnesmål om övervåld från polisen i samband med gripanden, transport och inledande förhör.

Överbelagda häkten och fängelser utgör ett betydande problem. Flera anstalter är i undermåligt skick, och på ett antal är förhållandena så dåliga

att de bedöms som inhumana av den albanska Helsingforskommittén. Europarådet bedömer dock att förbättringar skett vad gäller förhållandena de senaste åren. Interner har begränsad tillgång till hälsovård och mediciner. Enligt albansk strafflagstiftning ska personer kunna dömas till rättspsykiatrisk vård, men en institution för sådan vård saknas. Personer i behov av rättspsykiatrisk vård placeras därför i vanliga fängelser. Hbtqi-personer och personer tillhörande minoriteterna romer och egyptier är särskilt utsatta för nedsättande behandling. Personal inom kriminalvården har låga löner och korruption förekommer.

Albanien är ett ursprungs-, transit- och destinationsland för handel med kvinnor, män och barn för sexuella ändamål, tvångsarbete och tvångstiggeri. Albanska flickor och kvinnor utsätts för sexhandel i Albanien, särskilt under turistsäsong, och i andra europeiska länder. Enligt en rapport från EU-kommissionen var albaner den näst vanligaste nationaliteten på personer som utsatts för trafficking inom EU år 2008. Den albanska regeringen tar problemet på allt större allvar, men det återstår mycket arbete för att komma tillrätta med problematiken. Flera kvinnoorganisationer bedriver skyddade boenden för kvinnor och flickor som utsatts för trafficking, men bristande finansiering gör att kapaciteten är begränsad. Kvinnor från marginaliserade grupper känner inte alltid till sina rättigheter eller hur de kan få tillgång till hjälp och skydd.

Få fall av misstänkt människohandel anmäls och ännu färre leder till fällande domar. Enligt amerikanska utrikesdepartements rapport om människohandel utredde polisen 31 fall med 32 misstänkta under 2020. Domstolarna prövade tre mål, vilket dock bör ses i ljuset av att större delen av rättsväsendet inte arbetade under året på grund av covid-19. De senaste två åren har det statliga stödet till stöd- och skyddsåtgärder för personer som utsatts för trafficking ökat, men enligt civilsamhällesorganisationer är det fortfarande otillräckligt.

Dödsstraff

Dödsstraff i fredstid avskaffades år 2000. Dödsstraff för brott i krigstid avskaffades år 2007.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Godtyckliga frihetsberövanden är förbjudna i lag och häkteslagstiftningen

är i stort i linje med internationell standard. Lagstiftningen efterlevs dock inte alltid i praktiken, till exempel överskrids ibland de lagstadgade maxgränserna för häktning. Det rapporteras att frihetsberövade personer inte alltid har tillgång till en advokat vid förhör, eller informeras om grunderna för frihetsberövandet.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrande- och pressfrihet garanteras i grundlagen. År 2014 antogs en lag om informationsfrihet, och under de senaste åren har tillgången till offentlig information förbättrats.

I Albanien finns över 200 dagstidningar, de flesta dock i små upplagor, samt ett stort antal nyhetsportaler på internet. De viktigaste medierna är tv och radio, där ett stort utbud av inhemska och utländska kanaler finns. Ståndpunkter från olika delar av det politiska spektrumet kan uttryckas i media. Nyhetsrapporteringen ger dock inte sällan ett obalanserat och osakligt intryck. Journalister ges ofta inte tillträde till parlamentet eller till regeringens presskonferenser utan måste nöja sig med att återge färdigproducerat material från institutionerna själva. Låga och ibland sent utbetalda löner inom journalistkåren ökar sårbarheten för påverkan och utgör ytterligare en bidragande faktor bakom osaklig rapportering.

Ägarförhållandena i mediesektorn är intransparenta. De viktigaste och mest intäktsbringande medierna ägs, enligt Reportrar Utan Gränser, av ett litet antal familjer. Den nära sammankopplingen mellan medier och politiska och ekonomiska intressen skapar dåliga förutsättningar för oberoende, granskande journalistik. Ett fåtal mindre medieaktörer agerar mer självständigt, bland annat *Balkan Investigative Network* och *Faktoje*.

Albaniens ranking i Reportrar utan gränserns pressfrihetsindex har försämrats något under de senaste åren, och landet rankades år 2020 på plats 84 av 180 granskade stater. Journalister uppges utsättas för påtryckningar, hot och i enstaka fall våld. Under demonstrationer har det förekommit att journalister frihetsberövats på godtyckliga grunder. Journalister uppges ha avskedats efter att ha rapporterat om korrupcion, och ibland till och med blivit föremål för förundersökningar. Journalister organiserar sig sällan och de fackföreningar som finns uppges vara svaga. Den statliga tv-kanalen står i beroendeställning till regeringen och har en

liten publik. Yttrandefriheten på internet bedöms vara god och samhällsdebatter utspelar sig ofta i sociala medier.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Mötes- och föreningsfrihet garanteras i grundlagen och annan lagstiftning. Myndigheterna respekterar generellt dessa rättigheter och protester och politiska demonstrationer är relativt vanliga. I EU-kommissionens årliga landrapport noteras dock att våldsamma incidenter under demonstrationer ofta resulterar i att såväl demonstranter som polis skadas. Ombudsmannen har kritiserat regeringen för att journalister genom våld och godtyckliga gripanden avskräckts från att bevaka protester och för polisens urskillningslösa användning av tårgas i samband med demonstrationer.

Grundlagen garanterar rätten att organisera sig fackligt, att förhandla kollektivt och, med undantag för vissa specifika yrkesgrupper, att strejka. Lagen förbjuder anti-facklig verksamhet och diskriminering. Det förekommer dock att personer blivit uppsagda när de försökt organisera sig och det händer att arbetstagare inte får välja fackförening fritt utan uppmanas gå med i fackföreningar med ekonomiska eller politiska kopplingar till arbetsgivaren. Fackföreningarna i landet är svaga och fackliga företrädare har ibland nära band till arbetsgivaren, vilket underminerar deras oberoende. I praktiken är det ofta svårt att få till stånd ett kollektivavtal.

Religions- och övertygelsefrihet

Religions- och övertygelsefrihet garanteras i grundlagen. Albanskt samhällsliv präglas av religiös tolerans och trossamfund som registrerar sig har rätt till visst statligt stöd. Enligt den senaste folkräkningen som genomfördes år 2011 erkänner sig många albaner till religionerna sunni-islam (cirka 57 procent), romersk-katolsk kristendom (cirka tio procent), ortodox kristendom (cirka sju procent) och bektashism (cirka två procent). Folkräkningssiffrorna har dock ifrågasatts av flera aktörer. Albanien är ett sekulariserat land och många utövar inte sin religion aktivt.

Under den kommunistiska regimen konfiskerades religiösa trossamfunds egendom av staten, och sedan dess fortgår en process för att återföra denna egendom till trossamfunden.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Albanien har ratificerat ILO:s åtta centrala konventioner, och arbetslagstiftningen är i stort sett i enlighet med EU-standard. Genomförandet är dock i många fall bristfälligt.

Civilsamhällesorganisationer uppger bland annat att det förekommer att löner inte betalas ut och att hälso- och säkerhetsföreskrifter inte efterlevs. Under pandemin har arbetsvillkoren försämrats ytterligare. Löner har inte betalats ut, antalet arbetstimmar har minskat och arbetstagare har sagts upp. Likaså har fabriker ofta saknat rutiner för att undvika smittspridning.

Sysselsättningsgraden bland kvinnor är högst bland länderna på västra Balkan, men ligger fortfarande på låga 57,4 procent (jämfört med 74 procent för män). Knappt 27 procent av alla registrerade företag ägs av kvinnor. Bristen på offentlig barnomsorg och äldreomsorg är faktorer som bidrar till att många kvinnor inte förvärvsarbetar. Medellönen för män var 2019 motsvarande cirka 4 600 SEK, jämfört med 4 100 SEK för kvinnor. Många albaner arbetar obetalt inom familjen, framförallt med jordbruk, vilket påverkar jobbsäkerhet och sociala rättigheter. Även barnarbete förekommer. Minimilönen är låg, drygt 200 EUR per månad, och efterlevs inte alltid. Offentliga anställningar är ofta politiserade och i regel byts en stor andel av tjänstepersonerna inom statsförvaltningen ut vid regeringsskifte, även på lägre nivåer.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Under pandemin har det blivit tydligt att kvaliteten på sjukvården i Albanien är låg, särskilt inom den offentliga vården. Enligt Världshälsoorganisationen har Albanien 16 läkare per 10 000 invånare. Offentliga kliniker håller ofta låg standard och är bristfälligt utrustade. De som har råd väljer därför ofta privata alternativ. Under pandemin

valde många personer som hade möjlighet att resa utomlands för vård, alternativt att vårdas i hemmet.

Tillgången till hälsovård varierar dessutom mellan stad och landsbygd. Romer, egyptier och personer med funktionsnedsättning har sämre tillgång till sjukvård än andra grupper. Enligt Världsbanken har endast 62 procent av befolkningen en hälsovårdsförsäkring. Regeringen antog 2017 en strategi som syftar till att samtliga medborgare ska ha en hälsovårdsförsäkring. Låga löner och oklara strukturer inom sjukvården resulterar i en hög grad av korruption. Även den psykiatriska vården är av låg kvalitet, med knappa resurser och bristfällig kunskap.

Enligt Världsbanken var den förväntade medellivslängden för kvinnor och män 80 respektive 77 år 2019. Barnadödligheten har gått ner avsevärt, till 8.6 per 1 000 barn år 2019. Mödradödligheten var 15 per 100 000 födselar år 2019. Siffrorna visar att hälsosituationen i landet gradvis förbättrats under de senaste åren. Rätten till sexuell och reproduktiv hälsa respekteras, men bristerna i hälso- och sjukvården omfattar även mödravården. Preventivmedel erhålls kostnadsfritt via kliniker. 46 procent av den kvinnliga befolkningen mellan 15-49 år använder preventivmedel. Nästintill ingen sex- och samlevnadsundervisning ingår i skolundervisningen. Abort är lagligt fram till graviditetsvecka tolv. Det förekommer rapporter om könsselektiva aborter.

Rätten till utbildning

Rätten till utbildning garanteras i grundlagen. Grundskoleutbildning är obligatorisk och kostnadsfri upp till nionde klass eller 16 års ålder. Enligt FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO) genomför 95 procent av alla barn en grundskoleutbildning och cirka 86 procent går vidare till gymnasiet. Även om själva undervisningen är kostnadsfri, så utgör läromedel, skolmaterial, uniformer med mera ibland en avsevärd kostnad. Det förekommer att barn, särskilt på landsbygden, slutar skolan i förtid för att arbeta. I princip finns ingen skillnad mellan flickor och pojkar vad gäller skoldeltagande. Läs- och skrivkunnigheten är hög, cirka 97 procent, men generellt något lägre bland den äldre delen av befolkningen. Totalt fanns 44 114 illitterata personer över 15 år 2018, varav majoriteten var kvinnor.

Även om andelen romska och egyptiska barn som genomgår grundskoleutbildning har ökat något, är siffrorna fortfarande mycket låga (44 procent). Barn som tillhör dessa grupper, liksom barn med funktionsnedsättning, får ofta utstå diskriminering i skolan, och det råder brist på resurser för att kunna möta särskilda behov. Skolorna är ofta överfulla och skolbyggnader och utbildningsmaterial i dåligt skick. Korruption i utbildningssystemet är ett utbrett problem. Enligt Rädda Barnen i Albanien är kvaliteten på lärarutbildningen bristfällig och många lärare är inte kvalificerade i alla ämnen de undervisar i. Viss utbildning kring mänskliga rättigheter i skolan är obligatorisk. Fler flickor än pojkar registrerar sig vid universitet. I Albanien finns 15 offentliga universitet och ett stort antal privata högskolor.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Albanien är ett av Europas fattigaste länder. Hela 38,3 procent av befolkningen lever i materiell fattigdom. Ekonomin karaktäriseras av en hög grad av politisk kontroll, med hög korruption och skräddarsydda lagar. Den stora informella sektorn (61 procent av BNP), det starka beroendet av hemförsändelser/remitteringar (9,4 procent av BNP 2019) samt svaga sociala skyddsnet riskerar att öka fattigdomen och samhällsklyftorna. Skillnaderna mellan människors levnadsstandard i de större städerna och på landsbygden är stora. Många familjer på landsbygden har fortsatt en låg boendestandard, med osäker tillgång till elektricitet och dricksvatten. Arbetslösheten utanför de större städerna är hög och många arbetar i den inofficiella ekonomin med bristande tillgång till sociala skyddsnet. Under pandemin har regeringens stödpaket till de hårdast drabbade företagen och hushållen varit otillräckliga samtidigt som arbetslösheten stigit. 12,5 procent av befolkningen var arbetslös under andra hälften av 2020, jämfört med 11,6 procent 2019.

Enligt Eurostat är cirka 37,4 procent av den yrkesverksamma befolkningen sysselsatt i jordbruk, fiske eller skogsbruk. BNP per capita nådde år 2019 en nivå på knappt 5 355 USD. Många familjer är beroende av remitteringar från släktingar som arbetar utomlands, till exempel i Grekland och Italien. En stor utmaning för Albanien under de senaste

åren har varit att bryta landets stora arbetskraftsutvandring. Albanien rankades på plats 69 i UNDP:s index för mänsklig utveckling 2019.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Även om grundlagen garanterar kvinnors och mäns lika rättigheter, och förbjuder diskriminering, har kvinnor i praktiken inte samma ekonomiska och politiska inflytande som män. Jämställdheten ökar gradvis men diskriminering förekommer. Enligt World Economic Forums rapport om jämställdhet för 2019, rankas Albanien på plats 20 av 153 länder, särskilt tack vare en förbättring inom politisk representation och ekonomiskt deltagande för kvinnor. UNDP:s jämställdhetsindex för Albanien nådde 60,4 under 2017, vilket indikerar en könsskillnad på 7,4 poäng och är bättre än genomsnittet i EU (67,4). Den albanska statistikmyndigheten INSTAT publicerade under 2020 för första gången jämställdhetsstatistik för Albanien. Regering och civilsamhälle har fortsatt samarbeta på området och lagstiftning om diskriminering antogs 2010. Bristfälligt genomförande av lagar försvårar dock framsteg. Det finns också ett stort behov av utbildning av män för att utmana stereotypa könsroller.

Officiell statistisk bekräftar det utbredda våldet mot kvinnor och flickor i Albanien. Pandemin har förvärrat situationen och antalet samtal till "hjälpplinan" för våld i hemmet tredubblades under 2020. Våldtäkt inom äktenskapet faller inom strafflagen, men beivras så gott som aldrig. Incidenter av hedersrelaterat våld mot kvinnor och flickor och tvångsgifte förekommer.

Polis och rättsväsende tar inte alltid anmälningar om våld mot kvinnor och flickor på allvar och fortfarande saknas tillräckligt stöd till brottsoffer, särskilt på landsbygden. Flera kvinnoorganisationer har öppnat och driver skyddade boenden för kvinnor och flickor som utsatts för våld i hemmet, men de har begränsad kapacitet och är ofta underfinansierade.

Den lag som reglerar delat ägande av egendom mellan gifta par genomförs inte alltid i praktiken, och som ett resultat äger få kvinnor mark. Inte

heller arvsrätten, som ska vara lika för män och kvinnor, respekteras alltid i praktiken.

Barnets rättigheter

Barnets rättigheter garanteras i grundlagen och i lagstiftning. Under 2017 stärktes det rättsliga ramverket ytterligare med lagstiftning kring skydd av barn samt ungdomsbrottslighet. Systemet för skydd av barn är dock underfinansierat, har hög personalomsättning och uppvisar generellt bristande kvalitet. Bland annat råder stor brist på socialarbetare med fokus på barn, enligt EU.

Nästan en fjärdedel av alla hushåll med barn i åldrarna 0-5 år lever i fattigdom, enligt Albanien's frivilliga nationella uppföljning av de globala målen för hållbar utveckling 2018. Enligt barnrättsorganisationer lever många romska och egyptiska barn under svåra ekonomiska förhållanden.

Barnarbete förekommer, främst bland romska och egyptiska barn och på landsbygden, där barn ibland lämnar skolan i förtid för att arbeta, framför allt i jordbruket. Tillförlitliga siffror över antalet barn som arbetar saknas. Hundratals barn, framförallt romer och egyptier, lever på gatan och tvingas arbeta eller tigga. En interinstitutionell nationell handlingsplan (2019-2021) för skydd av barn mot ekonomiskt utnyttjande, inklusive gatubarn antogs i oktober 2019.

Våld mot barn inom familjen förekommer. Likaså förekommer våld i skolor och andra institutioner. Trots att minimiåldern för äktenskap är 18 år förekommer barnäktenskap, framförallt bland romer och egyptier. Under 2019 rapporterades 20 fall av barnäktenskap enligt statistikmyndigheten INSTAT. Enligt en rapport från FN är 60 procent av offren för sexualbrott under 18 år.

Rädda Barnen Albanien menar att det saknas en övergripande strategi för barn som placerats på institutioner såsom barnhem. Barn som tillhör den romska och egyptiska minoriteten är överrepresenterade på institutioner. De främsta anledningarna till institutionalisering är fattigdom samt att barn överges av sina föräldrar. Institutionerna varierar i kvalitet och är ofta dåligt utrustade.

Straffbarhetsåldern är 14 år respektive 16 år, beroende på brottets art. Albanien har antagit lagstiftning om ungdomsvård som är i linje med internationell standard. Även om avsevärd förbättring har skett, finns det dock fortfarande brister i tillämpningen. Många minderåriga döms till fängelse istället för till ungdomsvård och barn och ungdomar hålls ibland häktade eller fängslade längre än tillåtna maxgränser, utan påföljd.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

2017 antogs lagstiftning i enlighet med Europarådets ramkonvention till skydd för nationella minoriteter. Lagstiftningen erkänner minoriteterna greker, makedonier, rumäner/vlacher, romer, balkan-egyptier, bosnier, montenegriner, serber och bulgarer. Albanien har därefter antagit sju genomförandelagar, varav fyra år 2019.

Överlag kan relationerna mellan landets olika minoritetsgrupper beskrivas som goda. En av de största minoritetsgrupperna beräknas vara grekerna, som framförallt lever i södra Albanien. Representanter från den grekiska minoriteten har anklagat regeringen för att inte till fullo respektera rättigheterna för personer som tillhör denna grupp, bland annat i äganderättsfrågor.

Enligt människorättsorganisationer är romer och egyptier utsatta för systematisk diskriminering och har sämre tillgång till utbildning, arbete, hälsovård och bostäder. Majoriteten av romerna och egyptierna lever i de större städernas periferi under svåra förhållanden, många i bristfälliga bostäder och med begränsad tillgång till hälsovård. Segregering i skolorna utgör fortfarande ett stort problem, även om stöd nu erbjuds i form av gratis läromedel och skolskjuts för romska barn som bor långt ifrån skolan. Även om antalet romska barn som påbörjar grundskoleutbildning ökar är det enligt FN bara 44 procent som avslutar den obligatoriska utbildningen, jämfört med 98 procent bland befolkningen i övrigt.

Romernas totala sysselsättnings- och arbetskraftsdeltagande är fortfarande mycket lågt, liksom den genomsnittliga utbildningsnivån. 94

procent av landets romska befolkning har enbart grundskoleutbildning eller mindre. Många lever i bristfälliga bostäder såsom tält eller skjul. Regeringen har genomfört vissa insatser för att förbättra bostadssituationen. Exempelvis har man infört investeringsprojekt för bostäder, infrastruktur, vattenförsörjning och sanitet, där 30 procent av mottagarna var romer och egyptier. Regeringen genomför även ett program med hyresbidrag, där 19 procent av mottagarna är romer och egyptier. Människorätsorganisationer som företräder romer och egyptier deltar i allt högre grad i samhällsdebatten. En nationell handlingsplan för integrering av romer och egyptier håller på att genomföras, och har bidragit till vissa framsteg vad gäller utbildning, tillgång till hälsovård och arbetsmarknad.

HBTQI-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet är förbjuden enligt lag. Även om situationen förbättrats något under de senaste åren, så finns det fortfarande en utbredd negativ syn på homosexualitet, bisexualitet och transsexualitet i samhället. Samkönat äktenskap och partnerskap erkänns inte av albansk lag och i många fall saknas politiskt stöd i hbtqi-frågor.

Diskriminering och kränkningar mot hbtqi-personer är fortfarande vanligt förekommande, särskilt utanför storstäderna. EU anser att Albanien måste öka sina ansträngningar för att skydda hbtqi-personer från diskriminering vad gäller tillgång till hälso- och sjukvård, utbildning, rättvisa, sysselsättning och bostäder. Hbtqi-personer är särskilt utsatta för våld i hemmet och bostadsbrist. Ett härbärge för hbtqi-personer finns i Tirana, dock är det fortfarande nästan helt finansierat av internationella givare. 2019 fick härbärgets statlig finansiering för första gången. Ett fåtal hbtqi-organisationer är verksamma i Tirana och har under de senaste åren blivit mer aktiva. Under Pridefestivaler 2019 deltog flera företrädare för regeringen och för internationella organisationer.

Flyktingars och migranters rättigheter

Albanien har anslutit sig till flyktingkonventionen och har en asyltagstiftning som i huvudsak är i linje med EU:s regelverk. Landet är

framförallt ett transitland för flyktingar och andra migranter, som reser in via Grekland på väg till andra EU-länder. Ett system för hantering av asylsökande finns på plats, och mottagningskapaciteten ökade under 2019 och 2020. Under 2019 sökte 6 677 individer asyl i Albanien, 52 procent fler än 2018 (4 386). Majoriteten av asylsökningarna dras dock tillbaka, eftersom Albanien är ett transitland snarare än en slutdestination. Under 2020 beviljades enbart en person asyl och 23 personer fick subsidiärt skydd.

Samarbetet med FN:s flyktingkommissariat (UNHCR) bedöms som gott. Ett fåtal rapporter om hot och övervåld mot asylsökande har förekommit. Lagen ger asylsökande rätt till sociala tjänster, men tillgången är i praktiken ofta begränsad. I viss utsträckning genomförs integrationsprogram för personer som fått asyl, med stöd av UNHCR. Albanien har, efter en förfrågan från USA, tagit emot cirka 2 700 iranska före detta *mujaheddin-e khalq*-anhängare från *Camp Liberty* i Irak. Dessa har bedömts vara personer i behov av internationellt skydd. EU har påpekat att Albanien bör tydliggöra deras status, då de inte beviljats asyl.

Under de senaste åren har ett stort antal albanska medborgare sökt asyl i EU:s medlemsländer, främst i Frankrike och Tyskland. Av de albaner som söker asyl i EU-länder bedöms många lämna Albanien på grund av ekonomiska skäl, och de flesta får avslag på sin ansökan och skickas tillbaka till Albanien.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Lagstiftningen som styr rättigheter för personer med funktionsnedsättning är delvis i linje med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. FN har dock påpekat att Albanien inte har gjort tillräckliga ansträngningar för att anpassa sin nationella lagstiftning i enlighet med konventionen. Bland annat saknas en harmoniserad definition av funktionsnedsättning i lagstiftningen, liksom en jämställdhetspolicy.

Utbredd fattigdom och bristfällig sjukvård gör situationen för personer med funktionsnedsättning särskilt utsatt. Tillgången till samhällstjänster som utbildning och sjukvård är betydligt sämre på landsbygden än i

tätorter, och de tjänster som finns är dåligt anpassade för personer med funktionsnedsättning. Barn med funktionsnedsättningar placeras ofta på institutioner. Diskriminering och exkludering är vanligt.

Vid parlamentsvalet 2021 bedömde OSSE att många personer med funktionsnedsättning hindrades från att rösta, på grund av bristande tillgänglighet i en stor del av vallokalerna. Tillgängligheten på allmänna platser och på allmänna transportmedel är ofta dålig. Habilitering och träning är inte systematisk och drivs ofta av biståndsgivare.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Albanien

Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Albanien.

Sverige bedriver sedan 2001 utvecklingsamarbete med Albanien. Det övergripande målet är att stödja reformer inom ramen för Albanien EU-närmandeprocess. Stödet uppgår till cirka 150 miljoner kronor per år och vägleds av reformstrategin för Östeuropa, västra Balkan och Turkiet för 2014-2020. Stöd till effektivisering och transparens inom den albanska offentliga förvaltningen ges bland annat till polisväsendet och statistikmyndigheten och till den pågående kommunreformen. För att bistå i arbetet med att stärka rättsstatens principer deltar de svenska rättsvårdande myndigheterna Polismyndigheten, Kriminalvården, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket i ett projekt kring ungdomsbrottslighet. Inom området för mänskliga rättigheter ligger fokus för det svenska stödet på jämställdhet, minskat våld i nära relationer och romers, hbtqi-personers samt flickors och pojkars mänskliga rättigheter samt arbetsrättsliga frågor. Genom stöd till Europarådet arbetar Sverige med att inkludera demokratiutbildning i albanska grundskolor. Likaså främjar Sverige fred och försoning genom stöd till öppna arkiv från kommunisttiden. Stödet ges framförallt till civilsamhällesorganisationer inklusive Olof Palmes Internationella Center, ILO, Balkan Investigative Network och Albanian Women's

Empowerment Network för att stärka nationella organisationer i deras granskande och ansvarsutkrävande roll. Efter jordbävningen i november 2019, ger Sverige cirka 20 miljoner svenska kronor i stöd till en UNICEF-insats som syftar till att stärka Albanien's arbete med drabbade barn. En insats via UN Women syftar till att stödja drabbade kvinnor och flickor samt stärka deras möjligheter till återhämtning efter naturkatastrofer och pandemin.

EU stödjer Albanien's reformprocess för att kunna öppna anslutningsförhandlingar med landet, och stödjer albanska myndigheter och det civila samhället bland annat genom förmedlemsskapsstöd. Utöver EU finns ett flertal FN-organ och andra internationella organisationer representerade i Albanien.

VIII. Ratificering av centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1991. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades båda år 2007.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1991. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1994.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1994. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2003.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1994. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades 2003.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1992. De tillhörande protokollen om barns indragning i väpnade konflikter och om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades båda år 2008. Det tillhörande protokollet om barns rättigheter vid ett kommunikationsförfarande ratificerades år 2013.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2013.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* ratificerades år 2007. Art. 31 om individuella klagorätten ratificerades år 2007.

Migrantarbetarkonventionen (*International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families, CMW*) ratificerades år 2007.

1952 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* samt det tillhörande protokollet ratificerades båda år 1992.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2003.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna, The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR) ratificerades år 1996.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, Framework Convention for the protection of National Minorities, ratificerades år 1999.

Europeiska stadgan om landsdel- eller minoritetsspråk, European Charter for Regional or Minority Languages, har inte ratificerats.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, ratificerades år 2013.